

УДК 65.012.8

О. В. Халіна*Українська академія друкарства***ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ
ВЛАСНОЇ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

Розглядаються можливі варіанти забезпечення економічної безпеки підприємства, обґрунтовується доцільність створення власної служби безпеки.

Підприємство, економічна безпека, суб'єкти безпеки, власна служба безпеки, забезпечення безпеки підприємства

Швидкі темпи розвитку суспільства, економіки та суспільно-економічних відносин обумовлюють вихід питання щодо гарантування безпеки на передній план і потребу детальнішого його дослідження для подальшого застосування результатів теоретичних напрацювань на практиці. Досконале вивчення й теоретичне обґрунтування доцільності створення служби безпеки підприємства дасть змогу конструктивніше підійти до розроблення механізмів, методів і способів забезпечення безпеки на підприємствах, що уможливить стабілізацію та підвищення ефективності їх діяльності.

Значний внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави і підприємництва зробили вітчизняні вчені О. Ареф'єва, С. Злупко, В. Білоус, Н. Вавдіук, В. Геєць, З. Герасимчук, Я. Гончарук, С. Довбня, В. Духов, М. Єрмоленко, Я. Жаліло, І. Зінько, Т. Кузенко, О. Кузьмін, А. Кирієнко, Т. Ковальчук, Б. Кравченко, О. Коробчинський, М. Лесечко, О. Ляшенко, В. Марцин, Л. Мельник, І. Михасюк, С. Мочерний, В. Мунтіян, Н. Нижник, В.Ортинський, С. Покропивний, О. Терещенко, Н.Тумар, В. Франчук, М. Флейчук, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. Все-таки, на нашу думку, у науковій літературі в недостатній мірі розглянуто методи, способи та механізми забезпечення економічної безпеки підприємств залежно від масштабів їх діяльності.

Метою даної статті є розгляд питання доцільності створення на підприємствах власної служби економічної безпеки та факторів, які доводять потребу включення такого підрозділу в організаційну структуру підприємства.

Останнім часом питання економічної безпеки підприємства стають усе актуальнішими як у науково-дослідницькому, так і в практичному аспекті. Свідченням цього є збільшення кількості науково-практичних конференцій, семінарів, «круглих столів» [4]. Гарантування безпеки підприємства – це цілий комплекс заходів, спрямованих на виявлення, попередження та протидію можливим і реальним загрозам об'єкта. Основними суб'єктами забезпечення економічної безпеки виступають самі підприємства через свої структурні підрозділи, держава – через органи законодавчої і виконавчої влади та суди, а також недержавна система забезпечення безпеки.

Існує декілька способів забезпечення економічної системи безпеки підприємства, зокрема:

створення власної служби безпеки. Організація роботи цього підрозділу включає співпрацю (отримання консультацій і допомоги) з установами, які належать до недержавного сектору гарантування безпеки, результатом чого є формування власного підрозділу з числа підготовлених фахівців, призначення на посаду начальника особи, яка і займатиметься створенням підрозділу, включаючи набір кадрів під особисту відповідальність, і налагодженням його роботи;

впровадження аутсорсингової системи укладання договорів з представниками приватних організацій, які займаються охоронною діяльністю, на предмет виконання ними певних функцій щодо гарантування безпеки підприємства. У договорі прописуються права та обов'язки обох сторін, що значно полегшує вирішення деяких спірних питань [5];

співпраця з представниками правоохоронних органів на договірній основі з метою отримання кваліфікованих послуг у сфері забезпечення економічної безпеки. Вона є уповноваженим органом, якого позбавлено права діяти інакше, ніж на основі закону, або виходити за межі надання повноважень.

Слід зауважити, що в Україні за чинним законодавством можлива лише державна правоохоронна діяльність, недержавна не передбачена, хоч участь громадян в охороні правопорядку досить розвинена та регламентована [3].

Створення власної служби економічної безпеки, на наш погляд, є адекватним рішенням для гарантування безпеки підприємства в сучасному динамічному ринково-економічному просторі. Ця процедура потребує детального вивчення індивідуальних особливостей підприємства, зокрема, його розмірів, чисельності персоналу, організаційної структури, виду діяльності, географічного розташування, ступеня відкритості та ін. Необхідність в організаційній структурі даного підрозділу продиктована сучасними законами ринку, однак потрібно відмітити, що наявність власної служби безпеки не завжди є економічно виправданим кроком. У даному випадку треба врахувати не лише затрати на створення підрозділу, а й поточні витрати, які інколи бувають непередбачуваними. Це саме той факт, який не можна ігнорувати, адже без необхідної фінансової підтримки діяльність власної служби безпеки не буде ефективною, а відтак і зникає доцільність функціонування такого підрозділу. Так, зважаючи на вищевикладене, варто зазначити, що, наприклад, для захисту інтересів малого підприємства переважно доцільним є застосування аутсорсингової системи укладання договорів на отримання послуг у сфері безпеки з правоохоронними органами чи представниками приватних структур. Залежно від функцій, покладених на виконавця, такий спосіб забезпечення відносно дешевий, адже витрати є фіксованими згідно з контрактом і передбачуваними.

Щодо великих підприємств, які мають високорентабельне виробництво і працюють за сучасними високотехнологічними стандартами, то для них створення власної служби безпеки є беззаперечним фактом. Організаційні витрати

при цьому залежатимуть від масштабу діяльності служби безпеки, який визначається керівництвом відповідно до поставлених цілей [2]. При цьому слід пам'ятати, що ефективний захист економічних інтересів підприємства може забезпечуватися лише за умови об'єднання зусиль всього персоналу. Тобто, організаційна структура служби безпеки повинна включати в себе певні елементи всіх підрозділів підприємства, насамперед щодо управління фінансовими потоками та оперативною інформацією.

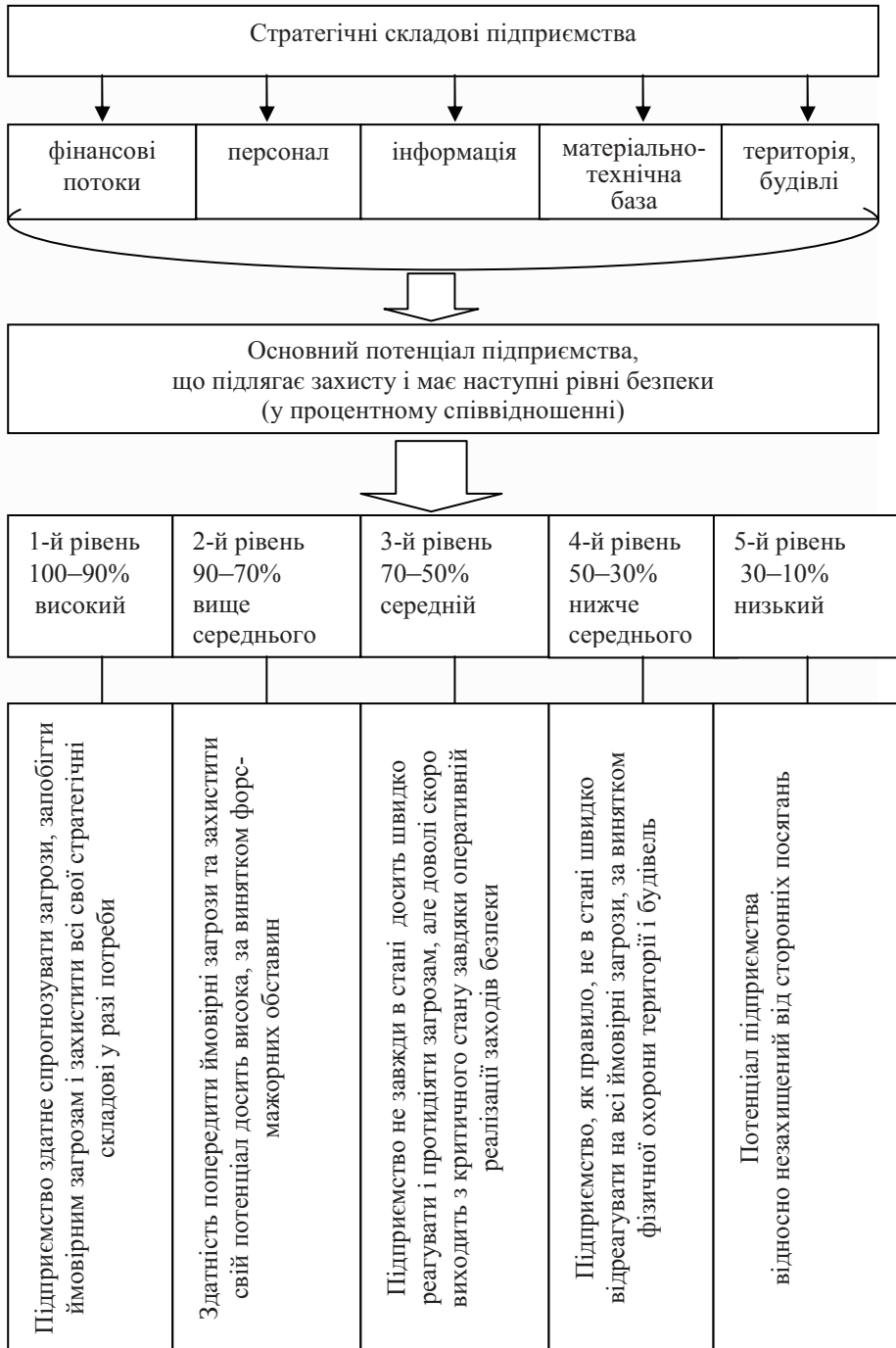
Для середнього підприємства встановити корисність створення власної служби безпеки дещо важче. Це пояснюється не дуже значною різницею між затратами на утримання даного підрозділу і можливими збитками при відсутності запобіжних заходів щодо гарантування безпеки. У даному випадку слід прорахувати суму можливих втрат і визначити бюджет служби безпеки, який не повинен перевищувати 10% цих втрат. Для прийняття правильного рішення стосовно способу гарантування економічної безпеки підприємства передусім потрібно врахувати об'єм інтелектуальних і матеріальних цінностей, які підлягають захисту, і визначити спроможність того чи іншого способу забезпечення даного захисту всіма доступними для цього засобами.

Окремим важливим аспектом, який є базовим для вибору певного варіанту гарантування безпеки, є поточний рівень економічної безпеки за всіма функціональними сферами, а також наявність загроз, тенденції розвитку та прогнози втрати від їх реалізації [6].

Для розрахунку доцільності створення власної служби безпеки не існує єдиного чіткого алгоритму, що пояснюється відмінною специфікою діяльності підприємств. Наприклад, підприємство, яке функціонує на ринку послуг, потребує однієї організаційної структури служби безпеки, а котре виробляє продукцію, дещо іншої, та все ж існує перелік критеріїв, які завжди враховуються при створенні служби безпеки. До їх числа насамперед належать розмір підприємства (мікро-, мале, середнє, велике), величина його обігових коштів, розмір прибутку.

Згідно зі ст.55 Господарського кодексу, доповненого новою частиною відповідно до Закону України №4618-VI (4618-17) від 22.03.2012р., суб'єктами мікропідприємництва вважаються підприємства, що мають середньооблікову чисельність працівників до 10 осіб, а об'єм валового доходу за звітний період (один рік) не більше 2 млн євро; суб'єктами малого підприємництва рахуються підприємства із середньообліковою чисельністю до 50 осіб й об'ємом валового доходу до 10 млн євро; суб'єктами великого підприємництва визнаються підприємства зі середньообліковою чисельністю більше 250 осіб, об'ємом валового доходу понад 50 млн євро. Інші суб'єкти господарювання відносяться до суб'єктів середнього підприємництва.

На основі аналізу ряду літературних джерел, опитування фахівців і власного досвіду нами розроблена шкала оцінки рівня економічної безпеки підприємства (див. рисунок).

Шкала оцінки рівня економічної безпеки

**Ефективність забезпечення економічної безпеки підприємств
(у процентах)**

Велика підприємства	Об'єкт захисту	Суб'єкти безпеки	
		власна служба економічної безпеки	аутсорсингова система (залежно від умов контракту)
Велике	фінансові потоки	80–90	10–70
	персонал	90–95	50–70
	інформація	80–90	10–50
	матеріально-технічна база	80–90	40–70
	територія, будівлі	90–95	60–80
Середнє	фінансові потоки	80–90	10–70
	персонал	90–95	50–90
	інформація	80–90	10–90
	матеріально-технічна база	80–90	50–95
	територія, будівлі	90–95	50–90
Мале, мікро-	фінансові потоки	90–95	50–90
	персонал	80–90	50–90
	інформація	80–90	10–90
	матеріально-технічна база	90–96	50–90
	територія, будівлі	90–95	70–90

У наведеній таблиці відображено розрахунок ефективності застосування певного варіанту гарантування безпеки згідно із запропонованою шкалою залежно від масштабів діяльності підприємства. Третій варіант – співпраця з правоохоронними органами – нами не розглядався внаслідок гарантування безпечних умов діяльності державою.

Як видно з таблиці, здатність забезпечити високий рівень безпеки (основним складовим) під силу в більшій мірі саме власній службі безпеки на відміну від аутсорсингової системи. Це пояснюється тим, що співробітники найманих організацій не мають повного доступу до конфіденційної інформації й контролю фінансових потоків, а це частково перешкоджає запобігати можливим негативним наслідкам. Та чим менше підприємство, тим легше забезпечити його безпеку, навіть не маючи такого доступу. І це логічно: адже конфіденційна інформація і фінансові потоки на малих підприємствах перебувають, як правило, під контролем одного чи декількох осіб керівного складу. Усе вищезазначене свідчить, що до створення власної служби безпеки потрібно під-

ходити відповідно до потреб кожного окремого підприємства [7]. Якщо вміло і грамотно розподілити функціональні обов'язки працівників служби безпеки, то даний підрозділ, окрім своїх безпосередніх функцій, може виконувати ще й такі, які можуть стати прибутковими, а отже, і сам підрозділ не буде лише статтею витрат.

Головним причинами всіх зазіхань на економічну безпеку підприємства є передовсім фінанси, стабільність і конкурентоздатність. Усі ці фактори потребують захищеності. Однак на практиці їх неможливо виокремити із загального механізму функціонування підприємства, тому забезпечення їхньої безпеки еквівалентне гарантуванню безпеки всього підприємства, що само по собі є доволі складним процесом [1]. У нинішньому динамічному світі дуже важко досягти й утримати такий стан захищеності, при якому можна працювати, не думаючи про ймовірні загрози, тому про цілковиту безпеку в будь-якому бізнесі не йдеться взагалі. Пріоритетним є здатність підприємства протистояти ймовірним загрозам і запобігати їм з мінімальними для себе втратами. На нашу думку, безперервний контроль за функціонуванням підприємства та здатність швидкого реагування на загрози спроможна здійснювати саме служба безпеки, оскільки вона є учасником процесу, що дає їй змогу чітко відслідковувати всі зміни, які відбуваються у внутрішньому і зовнішньому середовищах.

Отож, незалежно від величини підприємства створення власної служби безпеки є найоптимальнішим рішенням щодо розв'язання такої нагальної проблеми сучасних підприємців, як безпека їхнього бізнесу. Складність питання полягає лише в спроможності підприємства утримувати такий підрозділ. Вирішення цього питання повністю покладається на керівників підприємства, які вбачають доцільність витрат на утримання служби безпеки. За будь-яких умов існування бізнесу безпосередньо залежить від його безпеки, а також від можливостей впливати на цей процес.

Теоретичне обґрунтування методичних засад створення та дії власної служби безпеки, зокрема стосовно функціонального взаємозв'язку підрозділу з іншими елементами організаційної структури, покликане вирішити ряд ключових проблем і забезпечити сприятливі умови гарантування безпеки на вітчизняних підприємствах.

1. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К.: Центр уч. л-ри, 2009. – 256 с. 2. Кавун С. В. Система економічної безпеки: методологічні та методичні засади : моногр. / С. В. Кавун. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. – 300 с. 3. Міщенко С. П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці / С. П. Міщенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011 – №2. – С. 190–195. 4. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: моногр. / О. М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов, В. Л. Безбожний [та ін.] ; за заг. ред. Г. В. Козаченко. – Луганськ : Елтон, 2010. – 282 с. 5. Тумар Н. Б. Экономическая безопасность предприятия / Н. Б. Тумар. – Х., 2006. – 160 с. 6. Халіна О. В. Служба безпеки підприємства як основний суб'єкт забезпечення його економічної безпеки / О. В. Халіна //

Екон. вісн. ун-ту. – Переяслав-Хмельницький. – 2011. – №17/2. – с. 54–59. 7. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект : моногр. / С. М. Шкарлет. – К.: Кн. вид-во НАУ, 2007. – 436 с.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЗДАНИЯ СОБСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Рассмотрены возможные варианты обеспечения экономической безопасности предприятия, обосновано целесообразность создания собственной службы безопасности.

THEORETICAL ASPECTS OF CREATION OF OWN SECURITY OF ENTERPRISE SERVICE

In the article the possible variants of providing of economic security of enterprise are considered and expediency of creation of own security service is reasonable

Стаття надійшла 02.07.2012

УДК 658.36.76

О. М. Кавин

Українська академія друкарства

ГНОСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджується сутність поняття «стійкість» як підґрунтя для формування та управління економічною стійкістю підприємства.

Стійкість, стабільність, економічна стійкість, рівновага

Широке інтегрування національної економіки у світовий економічний простір суттєво вплинуло на процес функціонування первинної ланки економіки – підприємств, що не могло не позначитися на результатах їхньої діяльності. Так, за офіційними даними Держкомстату України, у січні–серпні 2011 р. частка збиткових підприємств досягла 43,6%, а загальна сума збитків – 42505,7 млн грн [12]. Причиною цього негативного явища насамперед можна вважати суттєву відмінність у діяльності в умовах ринкової економіки порівняно з плановою, коли централізоване регулювання було замінене економічною свободою в сукупності з відповідальністю за кожне прийняте рішення. Унаслідок цього в умовах кризового стану національної економіки і нестабільності зовнішнього середовища для кожного підприємства, аби вижити та відновити